

Al mijn hele leven sleep ik een onzichtbare stoel van een tennisumpire mee, een hoogzitter op wieltjes die elk terrein aankunnen. Ik observeer alles wat er rondom mij gebeurt. Ik geef geen punten, moei me totaal niet met het spelverloop en laat de spelers de vrije hand. Maar ik heb wel het beste zicht.

Deel 1

‘Nee, ik wil geen jas. Ik Heb Geen Kou.’ Woorden die staccato uit het mondje van een koppig meisje komen. Uitgesproken door een vierjarige, met de onbetwistbare zekerheid van het eigen gelijk. Mijn dochter.

‘Tessa, luister. Je doet hem wel aan, anders ben je morgen ziek en kan je niet naar school.’ Een typische mama-zin, de biologisch ingebakken moederlijke bezorgdheid om elk klein en groot onheil te voorkomen. Mijn vrouw reageert op de bakkigheid van haar oudste kind, steunend op de gedachte dat iemand die nog nooit zelf haar boterham heeft gesmeerd niet over alles zijn zegje kan doen.

‘Nee, ik wil niet. Geen jas.’

Hannelore stapt met grote passen op haar toe en houdt een paars jasje omhoog. Ik bekijk het tafereeltje samen met Willem, die stabiliteit zoekt bij mijn broekspijpen. Hij is pas anderhalf, loopt nog maar enkele weken en steekt zijn vuistje in mijn grote hand. Hij wiebelt heen en weer tegen mijn benen en ziet hoe zijn zusje van vier de tuin in rent. Als je het pleit niet kan winnen, is gaan lopen een voor de hand liggende optie op die leeftijd. Hannelore snelt Tessa achterna en ze verdwijnen allebei achter een haag van veldesdoorn. ‘Nee, ik wil niet’ en ‘Tessa, kom hier. Nu!’ galmen beurtelings door de tuin.

‘Boos’, zegt Willem. Praten gaat hem beter af dan stappen;

hij kon zelf uitleggen waarom hij zo laat is met lopen. 'Is Tessa boos?' vraag ik hem. 'Mama boos.' Ik glunder van trots omwille van de klare kijk van de peuter, het resultaat van mijn vijftig procent genenoverdracht. Mijn zoon en ik zaten op schema voor het fietstochtje naar oma en opa. Willem's jasje was dichtgeknoopt en zijn sjaal en muts staken in mijn fietstas.

De winter kon volgens Hannelore elk moment toeslaan en een zonovergoten dag in oktober – nog steeds negentien graden – opeens in een dag overtrokken met een guur en vals weertje veranderen. Ik twijfelde aan de meteorologische kennis van mijn vrouw. Misschien wat lichte nachtvorst, had de weerman gezegd, de voorspellingen op lange termijn voorzichtig voor zich uit schuivend. Voor Hannelore betekende die voorspelling echter dat jas, muts, sjaal en handschoenen weer uit de kast kwamen en meegezeuld werden. Zelfs voor een uitstapje van hoogstens een uur verdween een dozijn luiers in de verzorgingstas, samen met een speen, een reservespeen, een slabbetje of twee, koeken voor een halve week, bereide flesjes melk en een apart doosje met wat poedermelk, een volledige set reservekleertjes en een lijst van noodnummers. In een zijvak van de belangrijkste tas ter wereld stak, behalve een rol pleisters, nog een tekenpincet, zalfjes voor onverwachte steken van bijen, wespen of dazen, het onafscheidelijke flesje Junifen en suppo's met verschillende diameter en genezingskracht. Desnoods werd dat aangevuld met een verzorgingskussen, een buggy, de grotere kindervagen, kinderlaarsjes en regenkledij. Alleen vuurpijlen en een reservekind ontbraken. Hannelore noemde dat vooruitziend, ik sprak over 'gedoe'. Zij voelde zich een echte moeder, ik mij een kameel.

Dat ik een bankje naar achter was geschoven sinds de geboorte van Tessa vond ik niet erg. Het tweede bankje

achteruit was niet meer dan vanzelfsprekend. Wel stond ik soms verbaasd te kijken hoe Hannelore van een vrouw in een moeder veranderd was. Precies dezelfde uiterlijke verschijning, maar met meer opstoten van ongebreidelde beschermende maatregelen voor haar kleine gebroed. Heel begrijpelijk, liever te veel dan te weinig moeder. Alleen leek het af en toe op een kleine hysterie, alsof het gevaar uit duizenden hoekjes tegelijkertijd loerde en kinderen opslokte zoals een walvis plankton. Vandaag stond een simpel stukje taart op het menu, ter ere van mijn schoonmoeders verjaardag. Het vertrekritueel had zich kunnen beperken tot opstappen en trappen.

De fietsen stonden paraat, het kleine fietsje met de nieuwe steunwiel'tjes tussen de heren- en de damesfiets. 'Kijk, Willem, de fietsen hebben een kindje gekregen.' Mijn zoon keek me onbegrijpend aan, ik tilde hem op, zette hem in mijn nek en wees met één hand: 'Mamafiets, papafiets, kindjesfiets.'

'Viegdaak', klonk het commando boven mijn hoofd.

'De stomme vliegende draak?'

'Stomviegdaak.'

Dat beest leefde alleen in en rondom ons huis.

'Hou je vast', zei ik en liet mijn zoon horizontaal op mijn schouder balanceren. Zijn armpjes maakten vleugelslagen, de beentjes trappelden tegen mijn rug, hij gilte in mijn rechteroor: 'Deur niet!' Willem zweefde op mijn schouder, hoog en laag, vooruit en achteruit. 'Deur niet!' klonk het opnieuw. 'Wel deur, stomme draak', baste ik en stapte met vastberaden passen naar de deur. Ik zag hoe het kleine draakje op mijn schouder zijn hoofd introk om de klap tegen de deur te vermijden. Ik maakte er een miniatuurbonsje van, draaide een kwartslag en ramde heel voorzichtig met de voetjes tegen de muur. Willem schreeuwde het

uit van plezier en bleef op dertig centimeter van mijn oor ‘stomvliegdaak!’ roepen.

Hannelore sleurde Tessa op dat moment achter de haag uit. Allebei een hoofd als een tomaat, napuffend van inspanning en emotie. Bovendien keken ze om ter boost. Ik hoopte dat ik die trofee niet moest uitreiken.

‘Walter, bemoei jij je er dan ook eens mee. Ze moet een jas aan. Punt uit.’

‘Ik wil niet!’ gilde Tessa. Haar mening was ondertussen genoegzaam bekend in ons gezin, maar leg die zinloze herhalingen van je eigen standpunt in een debat maar eens uit aan een koppig kind van vier.

‘Willem jas aan’ klonk het, nog steeds horizontaal, vanaf mijn schouder. De concurrentie om de goedkeurende ouderlijke aandacht legt af en toe een bommetje onder de relatie tussen broer en zus. De kleine broer speelde het subtiel. De grote zus ontplofte.

‘Jij kan niet fietsen, jij kan niet eens lopen. Alleen maar zitten!’ beet Tessa hem toe.

‘Stom Tessa’, riposteerde Willem en hij manoeuvreerde tot hij weer veilig rechtop op mijn schouder zat. ‘Stom daak, mama boos.’

‘Zeg nou toch iets. Jij kijkt en je grijnst. Hou daar mee op. En zorg dat die kleine niet van je schouder afdondert. Ik vind dat een gevaarlijk spelletje.’

‘Wat heb je het liefst, dit gelukkige kind op mijn schouder of dat mukkende kind aan jouw hand? Tessa heeft trouwens gelijk: fietsen is bewegen, beweging is energie, energie is warmte en ik steek haar jas wel in mijn fietstas.’

‘Maar het waait, ze wordt weer ziek. Net als vorige week.’

‘Ze fietst zich wel warm. En anders verdraagt ze deze verschrikkelijke kou maar. Laat haar nou. Dan doet ze op de terugweg haar jas toch aan.’

Ik keek mijn dochter aan en gaf haar een knipoog. Ze knipoogde onhandig met beide ogen terug. De vader-dochterband is iets unieks. Een moeder kan daar geen speld tussen krijgen.

‘Dat koppige heeft ze van jou, dat besef je toch wel, hè? Jullie zijn twee steenezels die tegen mij samenspannen.’

‘Tuurlijk, het grote complot van de kleine meid en de pappie tegen de mammie. Doe niet zo flauw en spring op je fiets.’

‘Mama boos, Willem koek’, klonk het gedecideerd vanaf mijn schouder.

‘Kom hier jij, kleine vlegel.’ Hannelore zette Willem op de grond en ze liepen hand in hand naar de fietsen. Ik liep nog snel naar binnen, haalde twee koeken uit hun verpakking en gaf ze buiten aan mijn kinderen.

Tessa’s jas bungelde uit mijn fietstas, zelf proppte ze de koek in haar mond en veegde de kruimels van haar trui. Ze inspecteerde de inhoud van haar fietsmandje: een roze gsm, haar belangrijkste knuffel, de beer die het mandje moest bewaken en de favoriete prulletjes die elke dag van absoluut belang wisselden. Meesleepgenen zijn dominant overerfelijk.

‘Wat een mooi truitje. Stel je voor dat niemand die trui kon bewonderen.’

‘Heb ik samen met mama gekocht, mooi hé’, kirde Tessa en ze stapte op haar fiets. De steunwielletjes blonken in de zon. Tessa vertrok. Willem sabbelde op zijn koekje, natte stukken kleefden op zijn jas. Hij wreef het helemaal uit.

‘Potverdorie, Willem,’ riep Hannelore, ‘die jas komt net uit de was!’

Ze pakte Willem uit het kinderstoeltje en wreef zijn jas schoon met een zakdoek.

‘Jas uit’, zei Willem.

‘Nee, die hou je aan.’ Hannelore zette hem weer in het stoeltje en gaf mij de volle laag.

‘Jij moet achter mijn beslissingen staan, dat versterkt het ouderlijk gezag. Zo zegt die psychiater het ook in zijn boek.’
‘Freud?’

‘Doe niet zo onnozel. Hoe heet hij ook alweer? Dat doet er ook niet toe. Je moet me in zulke zaken steunen.’

‘Pee, appel, bnaan’, zei Willem. Zijn persoonlijkheid kenmerkte zich onder meer door een grote hoeveelheid dingen in zijn mond steken, het liefst eetbare. Hij wist wat zijn maag vulde, at alles en was verzot op fruit.

Ik grinnikte, Hannelore schonk geen aandacht aan de ongewilde woordspeling van onze zoon.

‘Vraag eerst eens aan die psychiater van jou of er statistiekjes en tabelletjes bestaan wanneer een kind op welke leeftijd en bij welke temperatuur een jas moet dragen. God, wat een geblèr. Misschien zweet dat kind zich te pletter onder die jas.’

‘Ach, hou toch op.’

‘Jij begon.’ Ik keek mijn vrouw aan, ze keek nog steeds boos. ‘PMS, zeker?’

Die oncontroleerbare hormonenstorm raasde elke maand vanuit haar onderbuik en trok enkele dagen lang vernietigende sporen in ons voor het overige fantastische huwelijk. Ik was het gammele, met afgebrokkelde golfplaten bedekte stalletje dat de oestrogeenorkaan moest doorstaan. Op de orkaan zelf was ik niet boos, alleen was ik het soms beu om het enige doelwit te zijn. De kinderen bleven veilig buiten het bereik van de wind, zo slim was die storm natuurlijk wel. Het leek wel of elke volgende eikel met steeds meer rancune de eileider afdaalde. Een zuiver hormonaal en natuurlijk probleem, met een even verstandige als simpele oplossing: dekking zoeken en laten uitrazen. De

kwade dagen uit de huwelijksbelofte hadden een naam, een naam die niet uitgesproken mocht worden.

‘Ik heb geen PMS!’ snauwde Hannelore me toe, stapte op haar fiets en vertrok met nijldige pedaalslagen.

‘Ontkenning is het eerste symptoom!’ riep ik haar na. ‘Maar maak er in hemelsnaam niet elke keer zo’n drama van. En vergeet de tas niet.’

Ze draaide zich om, checkte de tas onder haar snelbinder en stak haar tong uit. Ik grijnsde om die reactie en hield me voor om mijn vrouw met rust te laten in het besloten gezelschap van haar twee kinderen. De verzoeningskus zou wel volgen bij de taart van oma. Hannelore haalde Tessa, die een steeds kleiner stipje werd, in. De kleine meid kende de weg naar haar grootouders, eerst een paar honderd meter ons doodlopend straatje uit en dan rechtsaf over een schitterend kronkelend wegje door het bos. Een tocht van twee kilometer.

Ik behield een marge van vijftientwintig meter op de drie personen van wie ik het meest hield. Het drietal draaide rechts af, Tessa op kop. Hannelore had haar ondertussen ingehaald en duwde haar een beetje. Een geweldig beeld. Willems handjes staken in de lucht. Tessa trapte fanatiek, de steunwieltjes ratelden over het asfalt. Willem moedigde haar aan: ‘Hup Tessa, taart oma.’ Hannelore stopte opeens en frommelde snel haar jas in haar fietstas. Ik stopte, mijn vrouw loerde naar mij en ik keek snel maar theatraal een andere kant op.

‘Duw jij haar eens. Ze wordt moe. En ik heb er al eentje aan mijn stuur hangen.’

‘Ik kom eraan, schatje. Lekker weertje vandaag. Warm, hé.’

Daar verscheen de tong weer. Er school al minder boosheid in dan de eerste keer. Een pruilende tong, een nukki-

ge tong, een verliezerstong. Nog een week en het zou weer een lekker tongetje zijn.

Toen ik mijn rug rechtte en de pedalen aansloeg, hoorde ik rechts van mij opeens het geluid van een specht, een kort pikkend geluid dat uit een geknakte berk leek te komen. Naast de berk stond een dikke eik, een stille getuige van tweehonderd jaar geschiedenis. Ik had alleen oor voor de specht.

Het geluid van de auto drong niet tot me door.

De kunst van het zitten en kijken zit in het blijven zitten en kijken. Gaan zitten kan iedereen, maar blijven zitten is niet voor iedereen weggelegd. Zelf doe ik dat al jaren, ergens gaan zitten en kijken wat gebeurt of wat niet gebeurt.

Ik noteer niet elke mus. Zoveel moeite doe ik niet voor een *Prunella huppeldepup vulgaris*. Een mus, op zich best een leuk beestje, heeft dezelfde spektakelwaarde en uitstraling in een gemiddelde biotoop als een Opel Meriva in het straatbeeld: aanwezig, maar ook niet meer dan dat. Zeldzame dieren of zonderlinge gebeurtenissen worden wel toevertrouwd aan een oud notitieboekje. Voor die observaties heb ik geen welomlijnd kader. De criteria van merkwaardigheid variëren van dag tot dag. Het ene jaar wordt de eerste koekoek met inkt vastgelegd, het jaar daarop heet ik hem welkom met een glimlach. Het gebrek aan structuur in mijn notities wijst op de charmes van een complete amateur. Soms voel ik me ook een halve idioot met mijn schriftje.

Ik hol niet door een bos. Ik slenter of schuifel, glijp van boom tot boom en maak me onzichtbaar tussen het groen. Soms volg ik de wissels van reeën, hun eigen kleine paadjes, dwars doorheen een bos. Beesten horen, zien of ruiken me aankomen. Dikwijls voelen ze het gewoon dat een indringer nadert. Ik weet dat ik geen deel uitmaak van het bos.

De meeste mensen zien een beest pas als het wegrent of opvliegt. Ik blijf dikwijls ergens staan tot een beest opdaagt. Menig jager zal het beamen: het gaat niet om de vangst, de jacht zelf is het leukst. Als mijn vizier gevuld is, houdt het op. Ik haal geen trekker over.

Het schone begrip geduld uit zich in de praktijk door ordinair te wachten. Ik kan wachten op niets. Op misschien of op waarschijnlijk niet, op hopelijk morgen of een volgende keer. Toeval mag zijn gekke rolletje spelen. De tijd hebben om op het toeval te wachten brengt rust met zich. Er hoeft niets, alles mag.

Natuurlijk heb ik liever dat er een beest passeert. Als het een pure zoektocht naar louterende rust was, kon ik net zo goed naar de deur van het toilet blijven staren. Het is een combinatie van de twee: tot rust komen door te kijken.

Ik kijk naar individuen en populaties. Daar is iets raars mee aan de hand. Het individu lijkt niet meer dan een miniem tussenstation te zijn, bekneld door de reproductiedrang van zijn eigen DNA en beknod door een populatie die vooral zichzelf in stand wil houden. Een bok staat, willen of niet, elk jaar opnieuw op precies hetzelfde moment brongstig te wezen, een mier rent echt niet de hele dag voor zijn eigen ontplooiing. Er zijn sturende krachten in en rondom ons met gruwelijk weinig respect voor het individu. Het DNA maalt niet om de jongen die het stadium van volwassenheid niet bereiken. Als de soort nog steeds bestendig wordt bij een juveniele mortaliteit van een eind in de negentig procent, dan vindt het DNA dat prima. Een kudde gnoes rouwt evenmin om een paar soortgenoten die in een leeuwenmuil zijn verdwenen; de kudde sjokt doodgewoon verder.

Toch heeft het individu op zich wel iets eerbaars: een tijdelijke levensvorm, op zoek naar een evenwicht tussen

zijn geprogrammeerde driften en de beperkingen van zichzelf in zijn ruime omgeving. Het leven is dikwijls geen pretje voor een individu. Het is niet te begrijpen dat dieren niet moedeloos worden van die continue doodsdreiging. Is het een onbesuisd joie de vivre door een gebrek aan inzicht? Een optelsom van instincten en overlevingsdrang? Magere Hein regeert en reguleert populaties. Met een beetje geluk valt er te ontsnappen aan zijn willekeur, de overlevenden hebben vaak niet eens het besef dat ze surfen op een golf van meezittend toeval.

De mens huppelt rond in diezelfde wereld en gaat er met een bijna verbijsterend gemak van uit dat zijn eindpunt ergens rond de tachtig jaar verscholen ligt, met een kort en pijnloos hartinfarctje midden in de nacht als de ultieme manier om de pijp uit te gaan. Kennis van de wetmatigheden van populatiedynamica verpulvert dat beeld.

Er schuilt ook vreugde in het kijken. Of iemand in zijn eentje naar een zelf gebouwd modeltreintje staart of in grote groep een stuiterende bal volgt, mij is het eender. Mijn liefde voor het kijken scheelt nauwelijks in gekheid met andermans hobby. Waarom ik graag kijk kan ik niet precies zeggen. Ik doe het gewoon graag. En af en toe heb ik gewoon behoefte aan een persoonlijke ruimte van enkele honderden hectaren.

Aan de rest van de mensheid – mijn collega's, klanten en alle anderen met wie ik in contact kom of moet komen – heb ik niets verteld over mijn genoegen van het observeren. Dat leek me het makkelijkst.

Dan is het of ik een anker in de tijd uitwerp. Ik kan de wereld niet doen stoppen. De illusie dat ik af en toe op de rem kan staan, maakt het leven draaglijk.

Het eerste wat opvalt is dat ik vastgebonden lig. Mijn armen steken door twee lusjes aan beide zijden van de bedrand. ‘Geketend’ is overdreven, ‘tegen mezelf beschermd’ is een betere omschrijving. Een buisje van nog geen centimeter doorsnee verdwijnt in mijn mond. Tot in welk orgaan het buisje loopt, kan ik natuurlijk niet zien. Naast mijn bed staat een soort kapstok met daaraan een doorzichtig zakje. De vloeistof uit dat zakje kabbelt via een slangetje naar mijn lichaam. Een aantal medische apparaten en schermen flankeren mijn bed. De lijnen op de schermen wijzen op een constante gang van zaken. De bliepjes hebben een strak ritme. Hoopgevend of boeiend zijn ze allerm minst.

Rond mijn rechterbovenbeen zit gips, mijn linkervoet is eveneens goed ingepakt. Dat lijken me letsels van voorbijgaande aard, een schrammetje in vergelijking met mijn gesloten ogen. Het beeld van mijn gesloten ogen vind ik ronduit akelig.

Geen enkele teen kan ik strekken, geen klank of geen woord kan ik uitbrengen. Mijn eten komt door een buisje en wordt ook door een buisje weer afgevoerd.

Het ziet er naar uit dat ik klaar ben voor een permanent verblijf in een kliniek voor echte langliggers, een soort veredeld sterfhuis waar comateuze mensen in nette rijen liggen en waar op tijd en stond een prajke door hun lichaam

wordt gespoeld.

Een batterij machines houdt me op een kunstmatige manier in leven. Sinds drie en een halve week regeren deze machines over mijn gehavende lichaam. De medische apparatuur levert uitstekend werk, moppert nooit over collega's en hengelt niet naar een extra vrije dag. Nee, ze zoemt, druppelt en flikkert met een ongelooflijke precisie en met eindeloos geduld. Machines kennen alleen storingen, geen baaldagen, geen rothumeur en geen fouten door een verminderde concentratie.

Als ik naar mezelf blijf kijken, dag in dag uit, zie ik nog iets anders, iets hoopvols. Een vrouw tilt mijn armen op. Ze draait behoedzaam met mijn benen. Dit is geen balsemen; lijken hebben geen soepele gewrichten nodig.

Een coma is een valse, maar gelukzalige toestand van onwetendheid.